

**ЗАХТЈЕВ ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЈЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

Шифра за идентификацију дисертације: 196/16

Шифра УДК (бројчано): 37.064.1:37.016-053.5

Web адреса на којој се налази извјештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:
www.ffuis.edu.ba

СЕНАТУ УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Молимо вас да, у складу са чланом 149. Закона о високом образовању, (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15) дате сагласност на урађену докторску дисертацију:

Назив дисертације: *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу*

Научна област УДК (текст): Улога наставника и родитеља у односу ученика основне школе према учењу

Презиме и име кандидата: **мр Ранка Перућица**

Ментор и састав комисије за оцјену дисертације:

1. Др Златко Павловић, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор,

2. Др Биљана Сладоје Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву и

3. Др Слађана Зуковић, ванредни професор, Педагогија, Филозофски факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду.

Главни допринос дисертације:

Основни допринос докторске дисертације може се сажети у неколико тачака:

1. Обогаћивање сазнања о значају који однос ученика према активности учења има за школско постигнуће. Како је школско постигнуће један од основних показатеља ефикасности учења, може се рећи да дисертација доприноси освјетљавању релација између односа ученика према учењу и његове ефикасности.

2. Обогаћивање сазнања о школском учењу које је наведено у претходној тачки везано је за наш васпитно-образовни систем и наше друштвене прилике. Ово је значајно нагласити, јер појаве које су предмет проучавања у овој дисертацији показују значајан степен културне условљености. Сазнања добијена истраживањима у нашем културном контексту пружају могућност њиховог упоређивања са сазнањима добијеним у контексту других култура, а тиме се омогућује формирање слике о универзалности утврђених веза и законитости на пољу учења и образовања.

3. Резултати истраживања добијени у овој дисертацији имају и практични значај за васпитно-образовну дјелатност. Показују како су у нашим културно-образовним приликама са школским успјехом повезани мотивациони обрасци ученика, њихови стилови учења и приступи учењу. Тиме указују на оне мотивационе обрасце, оне приступе учењу и стилове учења које дају напожељније резултате и које је потребно подстицати. Са друге стране, резултати о везама неких карактеристика породица у којима ученици живе, као и неких образаца понашања наставника са односом ученика према учењу директно дају неке смјернице о породичним и школским приликама које су пожељне са становишта формирања адекватног односа ученика према учењу.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата : мр Ранка Перућица

Назив завршеног факултета: Филозофски факултет Пале

Одсјек, група, смјер: Педагогија

Година дипломирања: 2008.

Назив специјализације: -

Назив магистарске тезе: *Стилови рада наставника и однос ученика према настави*

Научно подручје: Педагогија

Година одбране: 2013.

Факултет и мјесто: Филозофски факултет Пале

Објављени радови кандидата:

1. Перућица, Р. (2013). Ставови ученика према учењу у зависности од њиховог пола и узраста. *Директор школе*, 2, 151-156.
 2. Перућица, Р. (2015). Ставови ученика према настави, учењу и мотивацији за учење у зависности од њихових процјена стилова рада наставника, *Директор школе*, 3, 181-186.
 3. **Перућица, Р.** Зечевић, И. Калајџић, О. (2016). Разлике у ученичким процјенама стилова рада наставника зависно од општег школског успјеха ученика. *Нова школа*, XI, (2), 113-119.
 4. Перућица, Р. (2017). Приступи учењу и школски успјех ученика. У зборнику радова са научног скупа *Наука и стварност, књига 11, том 2*, (163-172), Пале: Филозофски факултет.
 5. Перућица, Р. (2017). Мотивација за учење у зависности од пола и узраста ученика. *Биомедицинска истраживања*, 8(1), 68-73.
 6. **Перућица, Р.**, Вуксановић, Г., Калајџић, О., Зечевић, И. (2017). Улога родитеља и њихов однос према дјетету у периоду научно - технолошких и друштвених промјена. *Нова школа* 7 (1), 198- 210.
 7. **Перућица, Р.** Вуксановић, Г. Мотивација за учење и успјех код ученика виших разреда основне школе. *Радови Филозофског факултета*, Пале. (у штампи)
- Назив и сједиште организације у којој је кандидат запослен: Универзитет у Источном Сарајеву, Медицински факултет Фоча
- Радно мјесто: Асистент

Потврђујемо да кандидат испуњава услове утврђене чланом 149. Закона о високом образовању (Службени гласник РС број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15).

У прилогу достављамо:

- Извјештај Комисије о оцјени урађене докторске дисертације;
- Приједлог одлуке Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Пале о усвајању извјештаја Комисије за оцјену урађене докторске дисертације.

Д Е К А Н

Доц. др Драга Мاستиловић

Телефон/факс: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Адреса: Алексе Шантића 1 71420 Пале, е-пошта: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>
Telefon/faks: + 387 (0)57 223 479, 227 410, Adresa: Alekse Šantića 1 71420 Pale, e-pošta: filozof@paleol.net, <http://www.ffuis.edu.ba>
Број: 2440/17

Датум: 12. 9. 2017. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, број 73/10, 104/11, 84/12, 108/13, 44/15 и 90/16) и члана 57. Статута Универзитета у Источном Сарајеву (број 01-С-294-III/11, 01-С-250-Х/12, 01-С-41-ХVII/13, 01-С-198-ХХ/13, 01-С-44-ХVII/13 и 01-С-419-ХХХIV/14), Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Пале, на 243. сједници, одржаној 12. септембра 2017. године, донијело је

ПРИЈЕДЛОГ ОДЛУКЕ

о извјештају Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације
кандидата мр Ранке Перућица

I

Усваја се извјештај Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* кандидата мр Ранке Перућица, у саставу:

1. др Златко Павловић, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор,
2. др Биљана Сладоје Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву и
3. др Слађана Зуковић, ванредни професор, Педагогија, Филозофски факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду.

II

Коначну одлуку о усвајању извјештаја Комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* кандидата мр Ранке Перућица, донијеће Сенат Универзитета у Источном Сарајеву.

ПРЕДСЈЕДНИК ВИЈЕЋА

Доц. др Драга Мاستиловић

Доставити:

- Сенату Универзитета;
- Кандидату;
- Комисији (1-3);
- У досије;
- У списе;
- Архиви.

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВИЈЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву на сједници одржаној 16.5. 2017. године именовало је Комисију за оцјену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње мр **Ранке Перућица**, под насловом *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу*.

У Комисију за оцјену и одбрану урађене докторске дисертације именовани су:

Др Златко Павловић, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитета у Источном Сарајеву, ментор;

Др Биљана Сладоје-Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија, Филозофски факултет Пале, Универзитета у Источном Сарајеву, члан;

Др Слађана Зуковић, ванредни професор, Педагогија, Филозофски факултет Нови Сад, Универзитета у Новом Саду, члан.

Након прегледа достављене докторске дисертације Комисија подноси сљедећи:

ИЗВЈЕШТАЈ

о урађеној докторској дисертацији

ЗНАЧАЈ И ДОПРИНОС ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ СА СТАНОВИШТА АКТУЕЛНОГ СТАЊА У ОДРЕЂЕНОЈ НАУЧНОЈ ОБЛАСТИ

Једна од карактеристика људске дјелатности је вођење рачуна о њеној ефикасности. Однос између времена и енергије који се уложи у неку активност и резултата које она доноси јесте показатељ ефикасности те активности. Будући да је васпитно-образовна дјелатност једна од најважнијих људских дјелатности, питање њене ефикасности је трајно актуелно. Значај овог питања може се сагледавати како из угла заједнице, тако и из угла појединца. Са становишта заједнице врло је важан однос између ресурса које заједница улаже у васпитно-образовну дјелатност те културне, економске, здравствене и сваке друге добробити коју на основу тог улагања добија. Из овог угла посматрано, ефикасно је оно образовање које уз што мање утрошка енергије, времена и средстава даје највише друштвено корисних резултата. Са становишта појединца је такође важан однос између личних и породичних средстава уложених у образовање те личне и породичне добробити засноване на ефектима тог образовања. Из овог угла посматрано, ефикасно образовање је такво које појединцу доноси највише добробити уз најмање расипање времена и енергије. Треба нагласити да не говоримо само о користи коју заједница и појединци имају у економском или уопште неком чисто материјалном смислу. Због тога наводимо појам *добробит* који обухвата ефекте образовања и васпитања и у духовној сфери.

Ефикасност образовања је у свим епохама била важна, али је њена важност кроз историју расла пропорционално убрзавању цивилизацијског развоја. Ниска ефикасност образовања у средњем вијеку могла је да задовољи тадашње образовне потребе друштва, али образовне потребе савременог друштва захтијевају далеко ефикасније образовање. Одатле произилази значај свих фактора од којих ефикасност образовања зависи. Иако се не може свести искључиво на учење, чињеница је да је учење језгро

процеса образовања. Зато се може рећи да централно мјесто у разматрању ефикасности образовања има проблем ефикасности учења.

Ефикасност учења зависи од великог броја различитих фактора. Грубо се могу подијелити на оне који су везани за окружење ученика и људе у том окружењу који имају утицаја на процес учења, те на оне који се тичу самог ученика, његових карактеристика и реакција у ситуацијама учења. Фактори из ове друге групе се најчешће дијеле у двије велике подгрупе: когнитивне и некогнитивне. У когнитивне прије свега спадају интелектуална способност и способности учења, а у некогнитивне различите особине личности, вриједности, увјерења, ставови, мотивација и др. Поред чињенице да је таква подјела врло условна, јер између когнитивних и емоционално-мотивационих процеса не постоје сасвим јасне границе, она може бити корисна у систематизацији фактора који детерминишу процес учења и његове ефекте.

У докторској дисертацији *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* освјетљен је значај одређених услова у породичној и школској средини за обликовање неких фактора од којих зависи ефикасност учења. Обухваћени фактори обједињени су појмом *однос ученика према учењу*, а тај однос је посматран преко приступа учењу, стилова учења и циљних оријентација у учењу. То значи да су обухваћене варијабле и из когнитивне и из емоционално-мотивационе сфере, при чему је већи нагласак на овим другим. У складу је то са тенденцијом да се фокус научних интересовања за факторе и услове ефикасног учења помијерају са когнитивних на факторе из некогнитивне области који су раније били донекле запостављани.

Основни допринос докторске дисертације *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* може се сажети у неколико тачака:

1. Обогаћивање сазнања о значају који однос ученика према активности учења има за школско постигнуће. Како је школско постигнуће један од основних показатеља ефикасности учења, може се рећи да дисертација доприноси освјетљавању релација између односа ученика према учењу и његове ефикасности.
2. Обогаћивање сазнања о школском учењу које је наведено у претходној тачки везано је за наш васпитно-образовни систем и наше друштвене прилике. Ово је значајно нагласити, јер појаве које су предмет проучавања у овој дисертацији показују значајан степен културне условљености. Сазнања добијена истраживањима у нашем културном контексту пружају могућност њиховог упоређивања са сазнањима добијеним у контексту других култура, а тиме се омогућује формирање слике о универзалности утврђених веза и законитости на пољу учења и образовања.
3. Резултати истраживања добијени у овој дисертацији имају и практични значај за васпитно-образовну дјелатност. Показују како су у нашим културно-образовним приликама са школским успјехом повезани мотивациони обрасци ученика, њихови стилови учења и приступи учењу. Тиме указују на оне мотивационе обрасце, оне приступе учењу и стилове учења које дају напожељније резултате и које је потребно подстицати. Са друге стране, резултати о везама неких карактеристика породица у којима ученици живе, као и неких образаца понашања наставника са односом ученика према учењу директно дају неке смјернице о породичним и школским приликама које су пожељне са становишта формирања адекватног односа ученика према учењу.

ОЦЈЕНА ДА ЈЕ УРАЂЕНА ДИСЕРТАЦИЈА РЕЗУЛТАТ ОРИГИНАЛНОГ НАУЧНОГ РАДА КАНДИДАТА У ОДГОВАРАЈУЋОЈ НАУЧНОЈ ОБЛАСТИ

Оригиналност рада кандидата на изради ове докторске дисертације огледа се првенствено у сљедећем:

1. Анализа резултата већег броја тангентних истраживања и уопштавање оних сегмената тих истраживања који су директније повезани са темом докторске дисертације. Тиме је ауторица дошла до прегледа стања у датој области и до основе за позиционирање и интерпретацију резултат сопственог истраживања.
2. Операционализација тако широко конципиране појаве као што је *однос ученика према учењу*. Након упознавања са различитим теоријским приступима проблему

фактора релевантних за успјешност школског учења, ауторица је одабрала да однос ученика према учењу посматра преко три шире варијабле (циљне оријентације у учењу, приступи учењу и стилови учења). Будући да се свака од тих варијабли састоји од већег броја ужих варијабли, јасно је да је односом ученика према учењу покривен широк дијапазон ученичких реакција у ситуацијама учења.

3. Израда мјерних инструмената, односно адаптација и провјера метријских карактеристика за инструменте који су преузети од других аутора. Ауторица је самостално конструисала упитник о стиливима рада наставника. Поред провјере поузданости и дискриминативности овог инструмента, посебну вриједност представља провјера и његове ваљаности урађена факторском анализом. Факторска структура ајтема потврдила је претпоставку о томе да инструмент мјери три посебна стила рада наставника. За инструменте преузете од аутора са других језичких подручја урађена је адаптација, а за све преузете инструменте урађена је провјера метријских карактеристика.

4. Анализа добијених података и њихова синтеза у виду генералних закључака и резултата истраживања као и препорука за васпитно-образовну праксу које из њих слиједе.

Имајући на уму претходно наведене и друге факторе, Комисија је закључила да је докторска дисертација мр Ранке Перућица резултат самосталног и оригиналног истраживања које је коректно методолошки конципирано и реализовано у складу са основним методолошким стандардима.

ПРЕГЛЕД ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА РАДА КАНДИДАТА У ОДРЕЂЕНОЈ ОБЛАСТИ

Мр Ранка Перућица запослена је на Медицинском факултету Универзитета у Источном Сарајеву као виши асистент на ужој научној области Општа педагогија. Рођена је 6.7.1985. у Сарајеву. Основну школу и гимназију завршила је у Калиновику. Студије педагогије је почела 2004. на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву. Дипломирала је 2008. године. Исте године је на Филозофском Факултету Универзитета у Источном Сарајеву уписала постдипломске студије. Успјешно их је завршила 2013. године одбравивши магистарски рад на тему *Стилови рада наставника и однос ученика према настави*. У периоду од септембра 2010. до септембра 2011. године обављала је приправнички стаж на радном мјесту педагога у Гимназији „Калиновик“ у Калиновику. Након тога је у периоду од јуна 2014. до новембра 2015. године радила као педагог у Гимназији „Калиновик“ и у ЈУ „Центар за социјални рад“ у Калиновику. Године 2015. изабрана је у звање асистента на Медицинском факултету Универзитета у Источном Сарајеву на ужу научну област Општа педагогија, на предметима Педагогија, Увод у педагогију, Савјетовање родитеља и Дидактика. На Студијском програму за педагогију на Филозофском факултету Пале била је асистент на предметима Општа историја педагогије 1, Општа историја педагогије 2, Педагогија на Студијском програму за историју и Студијском програму за кинески и енглески језик и књижевност. Учествовала је на више научних скупова. До сада је објавила сљедеће радове:

Перућица, Р. (2013). Ставови ученика према учењу у зависности од њиховог пола и узраста. *Директор школе*, 2, 151-156.

Перућица, Р. (2015). Ставови ученика према настави, учењу и мотивацији за учење у зависности од њихових процјена стилова рада наставника, *Директор школе*, 3, 181-186.

Перућица, Р. Зечевић, И. Калајџић, О. (2016). Разлике у ученичким процјенама стилова рада наставника зависно од општег школског успјеха ученика. *Нова школа*, XI, (2), 113-119.

Перућица, Р. (2017). Приступу учењу и школски успјех ученика. У зборнику радова са научног скупа *Наука и стварност, књига 11, том 2*, (163-172), Пале: Филозофски факултет.

Перућица, Р. (2017). Мотивација за учење у зависности од пола и узраста ученика. *Биомедицинска истраживања*, 8(1), 68-73.

Перућица, Р., Вуксановић, Г., Калајдић, О., Зечевић, И. (2017). Улога родитеља и њихов однос према дјетету у периоду научно - технолошких и друштвених промјена. *Нова школа* 7 (1), 198- 210.

У штампи је рад:

Перућица, Р. Вуксановић, Г. Мотивација за учење и успјех код ученика виших разреда основне школе. *Радови Филозофског факултета*, Пале. (у штампи)

Од почетка 2017. године укључена је у међународни научни пројекат Trans2Work Transition for higher education students with disabilities in Serbia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro. (Koordinator projekta University of Macedonia) - Erasmus + Programme of the European Union.

ОЦЈЕНА О ИСПУЊЕНОСТИ ОБИМА И КВАЛИТЕТА У ОДНОСУ НА ПРИЈАВЉЕНУ ТЕМУ

Докторска дисертација мр Ранке Перућица под називом *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* састоји се од 250 страница формата А4 јасно изложеног текста са 113 табела и преко 60 графичких приказа. Подијелена је у следећа поглавља: Уводна разматрања, Улога наставника у обављању васпитно-образовног рада, Улога родитеља и њихов однос према дјецу, Однос ученика према учењу, Резултати сличних истраживања, Методолошки дио истраживања, Резултати истраживања и њихова интерпретација, Завршна разматрања, Закључак, Литература, Прилози.

У уводним разматрањима (стр. 5 – 7) кандидаткиња се осврнула на неке проблеме образовања у савременом друштву, те на улогу коју родитељи и наставници имају у креирању могућности и услова за учење. Назначила је оквире унутар којих је у дисертацији приступила проучавању неких проблема школског учења, указала који су то проблеми, зашто је одабрала њих и како је конципирала њихово проучавање.

Наредна четири ужа поглавља представљају теоријску основу дисертације. У њима су размотрена нека теоријска полазишта битна за обрађену тему (улога родитеља и наставника у образовању ученика и однос ученика према учењу). Такође су у посебном одјелу приказани резултати претходних истраживања у којима су проучавани проблеми блиски теми докторске дисертације.

У поглављу *Улога наставника у обављању васпитно-образовног рада* (стр. 8 – 19) истакнута је кључна улога наставника у организованом васпитно-образовном раду и дат преглед схватања неких теоретичара о проблему наставних стилова. Предочене су неке класификације наставних стилова и стилова управљања одјељењем. Детаљније је приказана Андерхилова подјела наставних стилова која је кандидаткињи послужила као теоријска основа за операционализацију неких варијабли укључених у истраживање.

Поглавље *Улога родитеља и њихов однос према дјецу* (стр. 20 – 22) посвећено је улози који родитељи и породично окружење имају у образовању дјецу. Укратко су приказани неки традиционални ставови о значају породичне клима за развој личности као и нека новија схватања о ефектима које на личност имају породична клима и родитељска подршка.

Наредна цјелина има наслов *Однос ученика према учењу* (стр. 23 – 47). На почетку ауторица прецизира да сложен феномен какав је однос према учењу посматра

преко три широке области реаговања ученика у ситуацијама учења: преко циљних оријентација у учењу, приступа учењу и стилова учења. У наредним потпоглављима је опширније теоријски освијетљен сваки од та три сегмента односа према учењу.

У поглављу Резултати сличних истраживања (стр. 48 – 59) дат је преглед тангентних истраживања. Преглед је организован у четири цјелине. У првој су приказани резултати истраживања која су се бавила везама климе у школи и понашања наставника са школским постигнуће ученика, њиховим ставовима према школи и учењу, те њиховим понашањем у ситуацијама учења. У другој цјелини су приказани резултати истраживања о везама породичних прилика и социјално-статусних карактеристика родитеља са ставовима дјете према школи и учењу, те са њиховим понашањем у ситуацијама учења. Трећа цјелина доноси резултате истраживања о везама циљних оријентација у учењу, а четврта о везама ученичких приступа учењу са релевантним варијаблама. На крају, пета цјелина обухвата резултате истраживања о значају стилова учења за постигнуће ученика и особености њиховог понашања у ситуацијама учења.

Методолошки дио дисертације (стр. 60 – 89) садржи исцрпан преглед полазних задатака истраживања и хипотеза, указивање на његов значај, преглед варијабли обухваћених истраживањем и опис кориштених инструмената са резултатима провјере њихових метријских карактеристика. Дат је опис узорка на којем је реализовано истраживање са његовом структуром по релевантним карактеристикама.

Централни дио дисертације односи се на приказ резултата истраживања (стр. 90 – 206), а структуриран је тако да прати задатке истраживања. Приказ је прегледан и логично организован са интерпретацијом која теоријски осмишљава резултате и повезује их са резултатима ранијих истраживања исте или сродних области.

У поглављу *Завршна разматрања* (стр. 207 – 223) начињена је синтеза резултата истраживања, а *Закључак* (стр. 224 – 226) је посвећен смјерницама за практични педагошки рад које из синтезе резултата произилазе.

Након закључног поглавља слиједи преглед кориштене литературе (стр. 227 – 236) који садржи 199 библиографских јединица релевантних за проблеме обухваћене дисертацијом. Последње поглавље представљају *Прилози* (стр. 238 – 251) који садрже инструменте кориштене у истраживању.

НАУЧНИ РЕЗУЛТАТИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Резултати предочени у докторској дисертацији *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* у складу су са у литератури присутним ставом о постојању два општа обрасца односа ученика према учењу (адаптивни и неадаптивни образац), при чему дају и допринос у освјетљавању структуре тих образаца.

Циљ истраживања реализованог у склопу рада на дисертацији био је испитивање улоге коју наставници и родитељи имају у формирању односа ученика према учењу. Задаци истраживања односили су се на утврђивање веза различитих социјално-статусних и понашајних карактеристика родитеља и наставника са односом ученика према учењу. Анализа природе и инензитета тих веза омогућила је извођење одређених закључака о пожељним условима у породичној и школској средини, те о пожељним облицима понашања родитеља и наставника у комуникацији са дјецом који ће код њих подстицати формирање адекватног и спрјечавати формирање неадекватног односа према учењу, а тиме позитивно дјеловати на исходе васпитно-образовног рада.

Посебна група задатака истраживања односила се на везе које постоје међу обухваћеним показатељима односа ученика према учењу. Анализа ових веза омогућила је кандидату да, са становишта односа према учењу, експлицира профил успјешног и неуспјешног ученика.

Прва истраживачка потхипотеза односила се на разлике међу ученицима у односу према учењу у зависности од њихових социјално-статусних карактеристика. У неким од показатеља односа према учењу није било разлика међу групама ученика формираним према социјално-статусним карактеристикама, док су у другим разлике регистроване. Генерално се показало да у неким показатељима учници женског пола и учници млађих узраста показују

адаптивније обрасце понашања у ситуацијама учења од ученика мушког пола и ученика старијих узраста.

Друга и трећа потхипотеза обухватале су повезаност неких карактеристика у понашању наставника (стилови рада наставника и њихов допринос учењу) са односом ученика према учењу. Кад је ријеч о везама стилова рада наставника са ученичким приступима учењу констатовано је да су неке од веза високог интензитета. Тако се показало да су наставнички стилови подстицања и укључивања високо повезани са дубинским приступом учењу. Донекле изненађујући је резултата да су исти стилови рада наставника показали релативно високу повезаност и са површинским приступом учењу. Ово сугерише на потребу даљег истраживања у циљу потпунијег сагледавања односа између овог модела стилова рада наставника и ученичких приступа учењу. Везе стилова рада наставника и ученичких циљних оријентација у учењу нису биле посебно високе (у границама до око $r=\pm 0,25$). Интересантно је да овладавајућа циљна оријентација (најадаптивнија) показује приближно једнаку повезаност са сва три посматрана стила рада наставника (повезаност је нешто већа са стилем подстицања). Ово сугерише да ученици са израженом овладавајућом циљном оријентацијом показују ту оријентацију уз мало зависности од посматраних стилова рада њихових наставника. Нешто повољније ће на развој овладавајуће оријентације дјеловати наставници са стилем подстицања, али разлике у стилима рада наставника не утичу пресудно на усвајање овладавајуће оријентације у учењу. Резултати сугеришу да је наставнички стил објашњавања, у односу на остала два стила, нешто ефикаснији у сузбијању изведбено-избјегавајуће циљне оријентације код ученика. Онај дио друге потхипотезе који се односи на везе стилова рада наставника и ученичких стилова учења највећим дијелом није прихваћен. Корелације међу овим варијаблима су се углавном показале незначајним, а оне које су прешле праг статистичке значајности биле су ниског интензитета. Наставников допринос учењу показао је интензивније позитивне везе са дубинским приступом учењу и са овладавајућом циљном оријентацијом. Везе са ученичким стилима учења биле су ниског интензитета.

Четврта, пета и шеста потхипотеза односе се на везе ученичког односа према учењу са неким карактеристикама њихове породичне средине (социјално-статусне карактеристике родитеља и породице, понашање родитеља у вези са учењем дјете и однос захтјева и подршке које дјеца добијају у породици). Резултати показују да укључивање родитеља у активности учења њихове дјете и испољавање заинтересованости за начин на који дјеца организују учење има вишеструко позитивне ефекте на однос дјете према учењу. Дјеца чији родитељи показују већи ниво интересовања за активности учења показују заступљнију овладавајућу циљну оријентацију. Нешто је сложенија ситуација са осталим циљним оријентацијама. Код изведбено-избјегавајуће оријентације рјеђе пружање помоћи у учењу од стране родитеља значи веће присуство те оријентације, док код изведбено-потврђујуће било који ниво пружања помоћи (од честог до ријетког) резултира високим нивоом присуства ове оријентације. Тек потпуно одсуство помоћи од стране родитеља доводи до ниског нивоа изведбено-потврђујуће оријентације.

Висок ниво заинтересованости родитеља за начин на који дјеца организују учење резултира већим присуством и овладавајуће и изведбено-потврђујуће циљне оријентације. Будући да су ове двије оријентације међусобно ортогоналне, или врло слабо повезане, оправдано је претпоставити да је природа родитељске заинтересованости код ученика код којих доминирају једна или друга оријентација различита. Занимљиво је да највећи ниво изведбено-избјегавајуће оријентације показују ученици чији се родитељи за учење интересују понекад (нижи ниво присуства ове оријентације показују и они чији родитељи се интересују редовно чији се интересују никад).

Кад је ријеч о укључености мајке и оца у учење дјетета, најадаптивнијим мотивационим обрасцима резултира ситуација када оба родитеља приближно подједнаку укљученост.

Код приступа учењу показало се да већа заинтересованост родитеља и њихова чешћа укљученост у учење дјете резултира већим присуством дубинског приступа. Исто важи и за равномјерну укљученост оба родитеља. Ове варијабле породичне средине нису показале везу са присуством површинског приступа учењу. Силови учења нису показали израженије везе са посматраним варијаблима које се односе на понашање родитеља у ситуацијама учења.

Посебно је занимљив онај дио резултата који се односи на степен подршке коју родитељи пружају дјети и на ниво захтјева које им постављају. Показало се да су те карактеристике породичне климе врло значајне за формирање односа ученика према учењу. Кад је ријеч о овладавајућој циљној оријентацији и дубинском приступу, њихово присуство је израженије код дјете чији родитељи им пружају велику подршку без обзира да ли им при том постављају високе или ниске захтјеве. Обрнуто је код изведбено-избјегавајуће оријентације. Она је присутнија код ученика чији родитељи пружају малу подршку, без обзира на ниво захтјева које постављају. За изведбено-потврђујућу циљну оријентацију значајним се показао

ниво захтјева које родитељи постављају, при чему је степен подршке од мањег значаја. То је разумљиво, имајући у виду природу ове циљне оријентације. Ситуација је нешто сложенија код површинског приступа учењу. Овај приступ је присутнији код ученика којима родитељи пружају малу подршку, али је присутан и код ученика који добијају високу подршку ако је прате и велики захтјеви (очигледно је то често израз потребе да се удовољи високим захтјевима родитеља). Најмање присуство површинског приступа среће се код ученика којима родитељи пружају велику подршку, а не постављају нарочито високе захтјеве.

Генерални налаз, када је у питању веза степена подршке и нивоа захтјева у породици са стиловима учења, говори да израженија подршка позитивно утиче на усвајање већине посматраних стилова учења.

Дио резултата који се тиче веза односа ученика према учењу са социјално- статусним карактеристикама њихових породица слаже се са резултатима већине истраживања и показује да повољније културно-образовне и материјалне прилике повољно дјелују да формирање позитивнијег односа према учењу и адаптивнијих образаца понашања у ситуацијама учења.

Седма, осма и девета потхипотеза претпостављају постојање веза међу варијаблима преко којих је посматран однос ученика према учењу (циљне оријентације у учењу, приступи учењу и стилови учења). Корелације стилова учења и са циљним оријентацијама и са приступима учењу су у већини случајева или статистички незначајне или су врло ниског интензитета. Посебно је занимљив дио резултата који се тиче односа измеђи циљних оријентација и приступа учењу. Суштина овог дијела резултата је у томе да овладавајућа оријентација показује релативно високу позитивну корелацију са дубинским, а изведбено-избјегавајућа оријентација умјерено високу позитивну корелацију са површинским приступом. Изведбено-потврђујућа оријентација показује ниску позитивну корелацију са оба приступа учењу. Вјероватно највреднији дио досертације дат је на самом крају одјелка са приказом резултата истраживања. Ради се о резултатима факторске анализе која укључује варијабле преко којих је сагледаван однос ученика према учењу. Факторском анализом издвојена су четири фактора од којих први конституишу стилови учења. Други конституишу компоненте дубинског приступа учењу (дубински мотив и дубинска стратегија) као и овладавајућа циљна оријентација. Трећи фактор конституишу обје компоненте површинског приступа учењу и изведбено-избјегавајућа циљна оријентација, а четврти конституишу обје компоненте изведбене циљне оријентације. Ако се изостави четврти фактор (конституишу га само двије варијабле), резултати сугеришу да се може говорити о три основне компоненте које конституишу однос ученика према учењу. Једну чине адаптивни стратегијско-мотивациони обрасци (дубински приступ учењу и овладавајућа циљна оријентација), а други неадаптивни стратегијско-мотивациони обрасци (површински приступ учењу и изведбено-избјегавајућа циљна оријентација). Трећу компоненту сачињавају стратегије учења.

Главном хипотезом истраживања претпостављено је да постоји повезаност између система понашања наставника и родитеља који се тичу учења и односа ученика према учењу. Будући да се ради о веома широко постављеној хипотези која укључује велики број потхипотеза, јасно је да одговор о њеној потврђености, односно непотврђености, не може бити једноставан. Главна хипотеза је потврђена у неким својим сегментима, док у неким није. Зато најбољи увид у обим потврђености главне хипотезе пружа преглед потхипотеза, како је то претходно наведено.

ПРИМЈЕЊИВОСТ И КОРИСНОСТ РЕЗУЛТАТА У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ

Резултати ове докторске дисертације примјенљиви су са и становишта педагошке теорије и са становишта практичног васпитно-образовног рада.

Корист коју дисертација доноси на теоријском плану огледа се у даљој разради неких теоријских поставки о конструктима из области мотивације за школско учење и понашања ученика у ситуацијама учења, а посебно у објашњавању веза међу тим конструктима. Резултати потврђују ранијим истраживањима утврђену природу циљних оријентација у учењу и дају допринос потпунијем објашњавању њихових међусобних веза. Теоријски допринос се огледа и у даљој разради једног од мање познатих модела стилова рада наставника и у изради мјерног инструмента за мјерење тих стилова. То је омогућило да кандидаткиња дадне допринос у дубљем теоријском конципирању наставних стилова према том моделу, као и у освјетљавању веза између тих стилова и других релевантних варијабли.

Корист на практичном плану огледа се кроз могућности примјене добијених сазнања у превенцији формирања неадекватног и подстицања пожељног односа ученика према учењу, чиме се може утицати на постизање бољих образовних ефеката. Ефекти образовања се не свде само на знања и вјештине које ученици усвоје током школовања, али оне свакако јесу један од његових основних ефеката. Свака заједница је заинтересована да однос између времена, енергије и средстава који се улажу у образовање на једној, и ефеката образовања који се добијају на другој страни, буде што повољнији. Зато су сви фактори од којих зависи ефикасност образовања и друштвено значајни. Однос који ученици имају према активности учења спада у такве факторе. Резултати истраживања изложени у овој дисертацији указују на неке облике понашања наставника и родитеља који директно утичу на формирање односа ученика према учењу. Најважнији од тих резултата претходно су већ приказани. Овдје се можемо још једном осврнути на резултате који говоре о значу подршке коју родитељи пружају дјечи. Познато је да је родитељска подршка фактор који позитивно утиче на сигурност дјетета, његову емоционалну стабилност, просоцијалан однос према људима итд, а ови резултати показују да та подршка има врло важну улогу и кад је ријеч о односу према школском учењу. „Да би вам дјеца имала позитиван однос према учењу, пресудно је да има пружате подршку. Ако је подршка присутна, неће бити пресудно колико високе захтјеве им постављате.“ Ово је само једна од практичних препорука за педагошки рад која произилази из дисертације.

НАЧИН ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ РЕЗУЛТАТА НАУЧНОЈ ЈАВНОСТИ

Резултати добијени истраживањем које је реализовано у склопу рада на дисертацији и закључци изведени на основу тих резултата примјењиви су у практичном васпитно-образовном раду. Односи се то, како на организацију наставе и учења у школи, тако и на креирање породичне климе која ће бити подстицајна за учење. Због тога је пожељно овај рад учинити доступним широј педагошкој јавности. За највећи дио резултата би то било оптимално учинити у виду монографије, док би се неки посебни сегменти резултата могли објавити као чланци у педагошким часописима. Такође, неки од резултата могу наћи мјесто и у стручним семинарима који се организују за наставнике и стручне сараднике у школама.

ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Након прегледа докторске дисертације, анализе њених резултата и домета, чланови Комисије констатују сљедеће:

1. Рад који нам је поднесен на увид одговара истраживачком пројекту који је Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву прихватило приликом одобравања теме докторске дисертације *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу*.
2. Истраживање реализовано у склопу рада на дисертације методолошки је коректно конципирано. Поступци конструисања или адаптације мјерних инструмената, провјере њихових метријских карактеристика, прикупљања података и њихове обраде реализовани су у складу са методолошким стандардима.
3. Анализа добијених резултата, њихова интерпретација и теоријска елаборација урађена је коректно, што је омогућило добијање научно релевантних генерализација.
4. Текст дисертације је писан прегледно, систематично и углавном лако разумљивим стилем.
5. Кандидаткиња је показала да влада потребним знањима из области на коју се односи тема дисертације, да је упозната са различитим теоријским приступима који постоје у области, те да има шири увид у истраживања реализована од стране других истраживача. Такође је током рада на дисертацији демонстрирала ниво самосталности који је неопходан научном истраживачу.
6. Докторска дисертација *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* представља допринос педагошким сазнањима у области школског учења и даје неке конкретне смјернице за унапређење његових токова и исхода. Имајући у виду ове констатације и раније изнесене ставове, Комисија даје позитивну оцјену за урађену докторску дисертацију *Улога наставника и родитеља у формирању односа ученика према учењу* и предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског

факултета Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати оцјену дисертације и одреди датум њене јавне одбране.

Чланови Комисије:

1. Др Златко Павловић, ванредни професор, Општа педагогија,
Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, ментор

2. Др Биљана Сладоје-Бошњак, ванредни професор, Општа педагогија,
Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву,

3. Др Слађана Зуковић, ванредни професор, Педагогија, Филозофски
факултет Универзитета у Новом Саду, члан

Пале, 9. јун 2017. године